

Takrir-i Sükûn Kanunu

İşgalci güçler yurttan atıldıktan sonra sıra yeni Türkiye Devleti'ni çağdaşlaştıracak köklü dönüşümlerin yapılmasına gelmişti. Saltanat kaldırılmış, Cumhuriyet ilan edilmiş, Halifelik kaldırılmış, eğitim öğretim birleştirilmiş, yeni bir anayasa yapılarak Türkiye Cumhuriyeti'nin dayanacağı yasal çerçeve belirlenmişti. Yapılan devrimleri içlerine sindiremeyen kimi kişi ve gruplar alttan alta bu devrimleri durdurmaya çalışıyordu. Terakkiper Cumhuriyet Partisi'nin kurulmasından sonra yeni düzen karşıtları sığınacak bir yer buldular. Özellikle Partinin "dini düşünce ve inançlara saygılıdır" sözünü adeta kendileri için bir parola olarak algıladılar. Din temeline dayalı gizli gizli halkı isyana çağırın çalışmalar, belirlenen tarihten önce 13 Şubat 1925'te Piran'da Şeyh Sait önderliğinde başladı. Hükümet isyanı önleyebilmek için Muş, Ergani, Dersim (Tunceli), Diyarbakır, Mardin, Urfa, Siverek, Siirt, Bitlis, Van, Hakkâri Vilayetleriyle Erzurum'un Kığı ve Hınıs Kazalarında bir ay süreyle sıkıyönetim ilan etti (21 Şubat 1925). TBMM 25 Şubat 1925'te sıkıyönetim ilanını onayladı. Ayrıca, Hiyanet-i Vataniye Kanununda da değişiklik yaparak, "dini, dince kutsal sayılan değerleri" siyasi amaçlara alet etmek için örgütlerin kurulmasını yasakladı. Böyle örgüt kuranların, bu örgütlere girenlerin, "dini, dince kutsal sayılan değerleri" kullanarak devletin şeklini değiştirmeye, iç güvenliği bozmaya, halk arasında fesat çıkarmaya sözlü yazılı ve eylemli olarak katkıda bulunanların da vatan haini sayılacaklarını kabul etti. İsyancılar, Hilafetsiz Müslümanlık olmaz diyerek halkı hükümete karşı kışkırtıyorlardı. Hükümetin ve muhalefetin ayaklanmayı Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik bir isyan olarak algılayamaması, sıradan bir başkaldırı olarak niteleyip olağan önlemlerle bastırmaya kalkması başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere bu, devletin kuruluşunda görev alan kimi kişileri rahatsız etti. Atatürk, İstanbul'da bulunan İsmet Paşa'yı Ankara'ya çağırıldı. Onun gelişi ile siyaset gerildi. Zira Başbakan Fethi Bey, isyanın sıkıyönetim ile bastırılacağını olağanüstü önlemlere gerek olmadığını düşünürken; İsmet Paşa ve arkadaşları bu isyanın Cumhuriyetin temel değerlerine yönelik karşı bir devrim hareketi olduğunu bu nedenle de sert önlemlerin alınmasının zorunlu olduğunu vurguluyordu. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu'nda yapılan tartışmalarda milletvekillerinin İsmet Paşa'nın görüşlerinden yana tavır takınmaları üzerine Fethi Bey istifa etti ve yeni hükümeti kurma görevi İsmet Paşaya verildi (3 Mart 1925). İsmet Paşa 4 Mart 1925'te hükümet programını Meclis'te okuyup güvenoyu aldıktan sonra, aynı gün ülkenin içinde bulunduğu durum ve yaşanan olaylar nedeniyle iç güvenliği, halkın huzurunu, toplumsal düzeni bozacak irticai ve ihtilalci eylemleri önleyebilmek, devrimin temel dayanaklarını koruyabilmek, masum halka zarar veren küstahları tepeleyebilmek için yasal düzenleme yapmanın zorunlu olduğunu belirtti ve tarihimizde Takrir-i Sükûn Kanunu olarak yer alan şu teklifin yasalaşmasını istedi.

1-İrticaya, isyana, ülkenin toplumsal düzenini, huzur ve sükûnunu, iç güvenliğini bozmaya yol açacak tüm kuruluşları, kışkırtmaları, özendirmeleri, girişimleri ve yayınları Hükümet, Reiscumhurun onayı ile doğrudan ve idareten önlemeye yetkilidir. Bu eylemleri yapanları Hükümet, İstiklal Mahkemesine verebilir.

2-Bu yasa iki yıl süreyle yürürlüktedir.

Bu teklif Meclis'te ciddi tartışmalara yol açtı. Karşı çıkanlar ki- bunlar Terakkiper Cumhuriyet Partisi milletvekilleri idi- özellikle bu yasanın, anayasaya aykırı olduğunu iddia ediyorlar ve iktidarın bu yasa ile isyanı gerekçe gösterip tüm hak ve özgürlükleri kısıtlayacağından, basını susturacağından endişe ediyorlardı. Teklifi savunanlar ise; bu teklifin anayasaya aykırı olmadığını, isyanın bastırılması ve iç güvenliğin sağlanabilmesi için bu teklifin yasalaşmasını zorunlu görüyorlardı. 4 Şubat 1925'te Meclis bu teklifi kabul etti. 7 Mart 1925'te Ankara ve İsyan Bölgesi İstiklal Mahkemeleri üyeleri seçildi. Takrir-i Sükûn Kanunu ve bu kanuna dayalı olarak alınan önlemler Şeyh Sait İsyanı'nın bastırılmasında etkili oldu. Ancak uygulamalar, ülkede henüz başlamış olan düşünce özgürlüğünü, basın

özgürlüğünü, örgütlenme özgürlüğünü kısıtladı. Zira bu kanuna dayanarak hükümet 6 Mart 1925'te Tevhid-i Efkâr, İstiklal, Son Telgraf, Aydınlık, Orak Çekiç, Sebilür Reşat, Seda-yı Hak, Sayha, İstikbal, Kahkaha gibi gazete ve dergileri kapattı. Ayrıca, Hükümet'e karşı olan Ahmet Emin (Yalman), Ahmet Şükrü (Esmer), Suphi Nuri (İleri) gibi muhalif gazeteciler İsyân Bölgesi İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı. Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılanan Hüseyin Cahit, Çorum'a sürgüne gönderildi. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasıyla çok partili yaşam sona erdirildi (bkz. Terakkiperver Cumhuriyet Partisi). Muhalefetin gelişmesi engellendi. Tek parti iktidarı kökleşti. Atatürk, "Takrir-i Sükûn Kanunu'nu baskı unsuru olarak kullanacağımızı düşünenler ve bu düşüncüyü halka aşılılamaya çalışanlar oldu. Biz alınan olağanüstü fakat yasal önlemleri hiçbir vakit ve hiçbir şekilde yasaların üstüne çıkmak için araç olarak kullanmadık. Tam tersine ülkede huzuru ve iç güvenliği sağlamak için uyguladık. Devletin hayatını ve bağımsızlığını korumak için kullandık. Biz o önlemleri, milletin medeni ve sosyal gelişmesinde yararlı kıldık" diyerek yasayı savundu. Takrir-i Sükûn Kanunu 4 Mart 1927'den itibaren iki yıl daha uzatıldı. 4 Mart 1929'da tümüyle yürürlükten kaldırıldı. Takrir-i Sükûn Kanunu'nun yürürlükte olduğu sürede ülkede büyük devrimler gerçekleştirildi (Bk. [Atatürk Devrimleri](#)).

İhsan GÜNEŞ

KAYNAKÇA

AYBARS, Ergün, **İstiklâl Mahkemeleri**, Cilt 1-2, Cumhuriyet Matbaası, İzmir 1988.

Gazi Mustafa Kemal, **Nutuk (1919-1929)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1989.

KAYA, Suzan, **Takrir-i Sükûn Kanunu ve Uygulamaları (1924-1929)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.

TBMM Zabıt Ceridesi, 2. Devre, c.15.

TURAN, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi**, 3. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara 1995.

22/05/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/takrir-i-sukun-kanunu/?pdf=3345> adresinden erişilmiştir